

**VYBRANÉ KAPITOLY
Z
VIROLOGIE**

Morfologie virů

- Viry byly poprvé popsány jako „filtrabilní agens“ z důvodu jejich velmi malých rozměrů, které jim dovolují pronikat bakteriálními filtry.
- Velikost a struktura virů se značně liší
  - pikornaviry a parvoviry (18 – 30 nm)
  - poxviry (230 x 300 nm)

Charakteristickými znaky, které jsou společné všem virům, jsou:

- Nerostou na živných půdách a nejsou citlivé na antibiotika.
- Obsahují vždy jen jediný typ nukleové kyseliny (DNA nebo RNA).
- Nemnoží se dělením, ale syntézou svých složek hostitelskou buňkou.

Viry se liší od ostatních mikroorganismů nejen velikostí, ale hlavně svou biologickou povahou.

- nerostou
- nedělí se
- nemetabolizují

Podobně jako živé organismy mají genetický kód pro svou vlastní replikaci, který je zapsán buď v DNA nebo RNA.

- Elektronová mikroskopie ukazuje, že zralá virová částice (která se nazývá virion) se skládá z nukleové kyseliny tvořící tzv. dřeň (nukleoid) a z proteinové schránky (kapsidy). Tento celek se nazývá nukleokapsida.
- Viriony některých virů jsou pouhými holými nukleokapsidami (jsou tzv. nahé), u jiných virů (např. viry chřipky) je kolem nukleokapsidy ještě obal.

- Některé viry jsou uzavřeny v obalu (lipidová dvojvrstva). Tento obvykle pochází z membrán hostitelské buňky, je však pozměněn virovými glykoproteiny.
- Některé viry obsahují enzymy, které jsou esenciální (např. transkriptáza).
- Z povrchu obalu ční výběžky (peplomery), tvořené biologicky aktivními glykoproteiny. Jejich úloha spočívá především v adsorpci, ale současně plní i další funkce.

A typ chřipky

- přirozený rezervoár – migrující vodní ptactvo, prase
- lidské infekce a následující pandemie
  - antigenní drift (bodové mutace) ➔ epidemie
  - antigenní shift (kompletní výměna jednoho nebo obou povrchových antigenů) ➔ pandemie

Obalené a neobalené viry se liší svou odolností k zevním podmínkám.

- Neobalené viry jsou relativně odolné k zevním podmínkám, jsou většinou rezistentní k éteru a tukovým rozpouštědlům. Jejich přenos se uskutečňuje přímým kontaktem se zdrojem nákazy, prostřednictvím kontaminovaných předmětů, vody nebo potravin. Neobalené viry nejsou většinou inaktivovány kyselým pH žaludku.
- Obalené viry jsou citlivější vůči fyzikálním a chemickým vlivům. Jsou inaktivovány éterem, tukovými rozpouštědly a kyselým pH, z tohoto důvodu nepronikají do dolních partií GIT.

Šíření virů

Způsob	Příklady
Respirační cestou	Paramyxoviry, influenza viry, picornaviry, rhinoviry, enteroviry, virus varicella zoster, B19 virus
Fekálně-orální přenos	Picornaviry, rotaviry, reoviry, caliciviry, adenoviry
Přímý kontakt	Herpes simplex virus, rhinoviry, poxviry, adenoviry
Zoonózy	Togaviry (alfa), flaviviry, bunyaviry, orbiviry, virus vztekliny

Šíření virů

Způsob	Příklady
Prostřednictvím krve	HIV, HTLV-1, VHB, VHC, cytomegalovirus
Sexuální kontakt	HIV, herpes simplex virus, papillomaviry
Přenos z matky na dítě	HIV, rubeolla virus, cytomegalovirus, B19 virus, echovirus, herpes simplex virus, virus varicella zoster

Nejčastější původci virových gastroenteritid

RNA neobalené viry

Čeď	Rod
<i>Reoviridae</i>	<i>Rotavirus</i>
<i>Picornaviridae</i>	<i>Enterovirus</i>
<i>Caliciviridae</i>	<i>Norovirus</i> <i>Sapovirus</i>

DNA neobalené viry

Čeď	Rod
<i>Adenoviridae</i>	<i>Adenovirus</i>

Antivirotika

- Vývoj antivirotik je složitější, než vývoj antibiotik.
- Na rozdíl od většiny bakterií, jsou viry obligátní intracelulární parazité, využívající metabolismu hostitelské buňky k vlastní replikaci. Z tohoto důvodu je obtížné inhibovat virovou replikaci bez poškození hostitelské buňky.

Antivirotika (příklady)

Virus	Antivirotikum	Firemní název
HSV	acyclovir	Zovirax
VZV and HSV	valacyclovir famciclovir	Valtrex Famvir
cytomegalovirus	ganciclovir foscarnet	Cymevene Foscavir
HIV	azidothymidin dideoxyinosin nevirapin saquinavir ritonavir	Retrovir Videx Viramune Invirase Norvir
Influenza A virus	amantadin rimantadin oseltamivir zanamivir	Symmetrel Tamiflu Relenza
Hepatitis C virus	interferon	
papillomavirus	inteferon	
RSV, Lassa virus	ribavirin	Virazole

Viry léčitelné antivirotiky (alespoň částečně)

- Herpes simplex virus
- Varicella zoster virus
- Cytomegalovirus
- HIV (Human immunodeficiency virus)
- Influenza A virus
- RSV
- Viry hepatitidy A, B a C
- Papillomavirus
- Picornavirus

Specifická terapie a prevence AIDS

- Zatím není k dispozici prostředek, který by eliminoval nákazu z infikovaného organismu, neboť latentně infikované buňky uchovávají ve svých chromozómech chemoterapeuticky nepostižitelný provirus.
- Tyto buňky nejsou zasaženy ani prostředky imunologické obrany a po aktivaci se stávají zdrojem nových generací virových částic.
- Současná chemoterapie usiluje zejména o zpomalení destrukce imunitního systému potlačením replikace viru a o omezení komplikací profylaktickou antimikrobiální terapií.
- Uplatňují se též některé prostředky stimulace, event. rekonstituce imunitního systému, např. aplikace interferonů nebo interleukinu-2, transfuze lymfocytů nebo transplantace kostní dřeně.

Specifická terapie a prevence AIDS

- V současné době existuje množství navržených prostředků specifické chemoterapie infekcí HIV. Většina z nich je založena na některém z následujících principů:
  - Na blokádě buněčných receptorů pro HIV (analogů CD4 nebo gp 120),
  - Na inhibici aktivity reverzní transkripázy, virové proteázy nebo syntézy virových NK,
  - Na blokádě integrace proviru s použitím komplementárních oligonukleotidů,
  - Na neutralizaci účinku některých aktivátorů virové replikace jako je tat-protein nebo TNF-alfa.

Specifická terapie a prevence AIDS

- Vývoj účinné vakcíny proti infekci HIV představuje veliký problém, vzhledem k mimořádné variabilitě virových antigenů a přes velké úsilí nebylo zatím dosaženo uspokojivých výsledků.
- Hlavní obranu proti šíření nákazy zabezpečuje v současné době komplex organizačních opatření, zejména kontrola krve pro transfuze, kontrola krevních derivátů, a široká zdravotnická osvěta.

Diagnostika virových infekcí

- **Kultivace virů**
  - Tkáňové kultury (lze pozorovat cytopatogenní efekt- CPE)
  - Kuřecí embrya
  - Pokusná zvířata
- **Nepřímá diagnostika – sérologické vyšetřovací metody**

Systematické členění virů vyskytujících se u člověka

RNA viry

čeled' Orthomyxoviridae	virus chřipky
čeled' Paramyxoviridae	rod Paramyxovirus - virus parachřipky rod Rubulavirus - virus průšnic rod Morbillivirus - virus spalniček rod Pneumovirus - RS virus
čeled' Picornaviridae	rod Enterovirus - poliovirus, viry coxsackie, echoviry, virus žloutenky (hepatitidy) A rod Rhinovirus - viry rýmy rod Aphotavirus - virus slintavky, kulhavky
čeled' Caliciviridae	virus hepatitidy E
čeled' Rheoviridae	rod Rotavirus - průjmy rod Orbivirus - koloradská klíšťová horečka
čeled' Coronaviridae	virus SARS
čeled' Bunyaviridae	rod Phlebovirus - virus horečky papatači rod Hantavirus - virus korejské hemoragické horečky
čeled' Togaviridae	rod Alfavirus - virus koňských encefalitid rod Rubivirus - virus zarděnek
čeled' Flaviviridae	rod Flavivirus - virus žluté zimnice, virus horečky dengue, virus klíšťové encefalitidy, virus žloutenky (hepatitidy) C
čeled' Arenaviridae	virus Lassa
čeled' Rhabdoviridae	rod Lyssovirus - virus vztekliny
čeled' Filoviridae	virus Ebola
čeled' Retroviridae	podčeled' Oncovirinae - HTLV podčeled' Lentivirinae - HIV

DNA viry

čeled' Poxviridae

variola - virus pravých neštovic, virus vakcinie

čeled' Herpesviridae

Herpes simplex virus - opar
virus planých neštovic
virus Ebstein-Barové - mononukleóza
cytomegalovirus

čeled' Papovaviridae

papilomaviry - bradavice

čeled' Adenoviridae

adenoviry - záněty dýchacích cest, průjmy

čeled' Parvoviridae

rod Parvovirus - horečky u dětí

čeled' Hepadnaviridae

virus žloutenky (hepatitidy) B

Původci virových hepatitid

Virus hepatitidy A (HAV)	RNA virus patřící do čeledi Picornaviridae
Virus hepatitidy B (HBV)	DNA virus patřící do čeledi Hepadnaviridae
Virus hepatitidy C (HCV)	RNA virus patřící do čeledi Flaviviridae
Virus hepatitidy D (HDV)	replikace viru je autonomní, ale přenos je závislý na HBV
Virus hepatitidy E (HEV)	RNA virus, patřící do čeledi Caliciviridae

Nekonvenční viry (priony)

- název prion - podle “*proteinaceous infectious particle*”
- extrémně malé infekční částice proteinové povahy
- velmi odolné vůči vnějšímu prostředí
- nemají žádné nukleové kyseliny
- jsou tvořeny bílkovinou hostitele, která je zakódovaná v genomu hostitele
- využívají k přežití mechanismy hostitelské buňky i genetické informace hostitelské buňky
- neindukují imunitní odpověď
- Vyvolávají přenosná, po řadu let latentně se rozvíjející neurodegenerativní onemocnění (Scrapie, Kuru, Creutzfeldtova-Jacobova presenilní demence)